

Pregledni rad.

Primljen: 31. svibnja 2018.

Prihvaćen: 20. prosinca 2018.

SREDNJOŠKOLSKA RECEPCIJA KNJIŽEVNOGA DJELA ANTUNA BRANKA ŠIMIĆA (1975. – 1995.)¹

Mila Pandžić
Zagreb

Sažetak: U ovome radu donosi se pregled srednjoškolske recepcije književnoga djela Antuna Branka Šimića u dvadesetogodišnjem razdoblju: od jeseni 1975. do ljeta 1995. Istraživanje je bilo usmjereno ponajprije na udžbenike (čitanke) te dokumentaciju hrvatskih gimnazija i ostalih srednjih škola, ali i na anketiranje nekadašnjih profesorica i profesora hrvatskoga jezika i književnosti te srednjoškolki i srednjoškolaca.

Ključne riječi: Antun Branko Šimić, književno djelo, škola, recepcija

UVOD

Na temelju dosadašnjih istraživačkih rezultata uvodno je prikladno ponoviti tvrdnju kako je u proteklih gotovo stotinu godina postojala recepcija književnog djela Antuna Branka Šimića u gimnazijama i ostalim srednjim školama.² Bila je bogatija i zanimljivija od vrlo skromne i zakaš-

---

¹ Članak je nastavak dvaju objavljenih preglednih radova: Mila Pandžić, „Interpretacija i recepcija Šimićevih pjesama *Pjesnici* i *Opomena* u gimnaziji (1920. – 1960.)”, *Hrvatski*, 2012., 1, str. 18–42. i Mila Pandžić, „Interpretacija i recepcija Šimićevih pjesama *Pjesnici* i *Opomena* u gimnaziji (1961. – 1975.)”, *Hrvatski*, 2013., str. 87–116.

² Autorica ovoga teksta navela je u doktorskom radu *Hercegovina u književnom djelu Antuna Branka Šimića* (Sveučilište u Zadru, Zadar, 2017., str. 257.): „Školska recepcija pjesama A. B. Šimića (kako tvrdi njegov školski kolega fra Mladen Barbarić) začeta je dok je bio učenik Franjevačke gimnazije na Širokom Brijegu. Nastavili su je vinkovački i zagrebački školski kolege u okviru svoje slobodne lektire, zatim znatizeljni zagrebački gimnazijalci tijekom slušanja radijskih emisija krajem 1920-ih, a ostali hrvatski gimnazijalci u 1930-ima, te na svečanim priredbama i skupovima. Službena je školska recepcija pokrenuta tek 1941., a prije i nakon toga bilo je školskih godina kada je prešućivano ili bilo zabranjeno spominjanje njegova književnog djela u školama, osobito pjesama s motivima iz zavičajnog prostora.” Usp. Mladen Barbarić, „Sjećanja na Antuna Branka Šimića”, *Kršni zavičaj*, Drinovci, 1971., 2, str. 20–22.

njele osnovnoškolske recepcije njegova djela u Hrvatskoj.³ Ovaj trodijelni članak još je jedan prilog tim neprijepornim tvrdnjama.⁴

Prvi dio pregleda srednjoškolske recepcije književnoga djela Antuna Branka Šimića usmjeren je na razdoblje od jeseni 1975. do ljeta 1979. kada su prema „Šuvarovoj reformi” prestali vrijediti svi dotadašnji nastavni programi i postali neprikladni postojeći udžbenici književnosti. Drugi dio ovoga rada donosi pregled recepcije njegova književnog djela u usmjerenom obrazovanju u razdoblju od jeseni 1979. do ljeta 1990., a u trećem dijelu predstavljen je pregled recepcije od jeseni 1990. do ljeta 1995. u obnovljenim gimnazijama i srednjim strukovnim školama u neovisnoj Hrvatskoj koja se branila od velikosrpske agresije.

Glede školske interpretacije i recepcije Šimićeve književnog djela moglo bi se ishodišno tvrditi da je od školske godine 1975./1976. do kraja školske godine 1989./1990. bila skromnija nego u razdoblju od 1961. do 1975. upravo zbog „Šuvarove reforme”.⁵ Za hrvatsku književnost bilo je predviđeno premalo nastavnih sati jer je postojala uzakonjena obveza opsežnoga školskog pristupa književnostima „jugoslavenskih naroda i narodnosti”, a srpska književnost bila je još više privilegirana.⁶ Sve je to slabilo školsku recepciju književnoga djela A. B. Šimića.

Uvodno je također svrhovito istaknuti da su profesori hrvatskoga jezika i književnosti bili najbrojniji u suprotstavljanju „Šuvarovoj reformi”.⁷ Od profesora književnosti u centrima usmjerenog obrazovanja, osobito od jeseni 1979. do ljeta 1990., vrlo strogo je zahtijevano provođenje ju-

³ Usp. Jadranka Nemeth-Jajić, „Recepcija pjesništva A. B. Šimića u nastavi hrvatskoga jezika”, u: *4. kijeovski književni susreti (Posvećeni Antunu Branku Šimiću): Zbornik radova i pjesama*, Kijevo, 2005., str. 123–139.

⁴ Više o recepciji književnoga djela A. B. Šimića u osnovnoj školi: Mila Pandžić, „Osnovnoškolska recepcija pjesama Antuna Branka Šimića”, u: *Zlatni danci 15 – dječje pjesništvo: zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa*, Osijek, 2014., str. 93–115.

⁵ Dr. sc. Stipe Šuvar, profesor na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, bio je predsjednik Republičkoga komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu (1974. – 1982.), Godine 1974. „revolucionarno” je krenuo sa svojim suradnicima u reformu gimnazija i ostalih srednjih škola. Usp. Stipe Šuvar, „Aktualni zadaci u odgoju i obrazovanju”, *Pedagoški rad*, 1974., 1-2, str. 1–13.

⁶ Primjerice, u nastavi je Krležinu književnom djelu u prosjeku poklanjano petnaestak puta više „vremena” nego Šimićeve. Nastojeći se pokazati kao dobri komunisti, pojedini profesori poklanjali su interpretaciji Krležinih djela i tridesetak nastavnih sati. Vidljivo je to u školskim dnevnicima nekih zagrebačkih škola. Međutim, to nije povećalo zanimanje za njegovo književno djelo, stoga su organizirani seminari pa i jedan stručni i znanstveni skup u Sarajevu (Okrugli stol *Odjeka*) o školskom nerazumijevanju Krležina djela. Usp. Čedo Kisić – Luka Pavlović (prir.), *Krleža u školi*, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, 1973.; Krunoslav Pranjić, „S Krležom – konflikt (?)”, *Republika*, 1973., 6, str. 617–621.

⁷ O tome postoji bogata povijesna dokumentacija.

goslavenske komunističke ideologije.⁸ Morali su u svoje pisane pripreme i „dnevnik rada” svakodnevno bilježiti odgojne ciljeve interpretacije književnog djela u skladu s „marksističkim učenjem” i „socijalističkim samoupravljanjem”. Dobro je poznato da su bili kažnjavani mnogi profesori koji su se tome suprotstavljali ili „zaboravljali” na tu obvezu.

Početak školske godine 1990./1991. profesori književnosti doživjeli su veliko olakšanje nakon što je zaustavljena i zauvijek odbačena „Šušvarova reforma”.⁹ Premda je ta školska godina započela u okolnostima iznimno burnih političkih događanja prema djelomice sređenim programima nastavnog predmeta Hrvatski jezik za obnovljene gimnazije te srednje trogodišnje i četverogodišnje strukovne škole, književnosti je uglavnom vraćena njezina „vječna” uloga u odgoju i obrazovanju mladih naraštaja,¹⁰ vraćeno je dostojanstvo književnosti, ali i profesorima i učenicima. Isključene su bile „književnosti jugoslavenskih naroda i narodnosti” (1991.), samo je ostala hrvatska i svjetska književnost (izabrana najbolja svjetska književna djela).¹¹

Recepcija književnosti u obnovljenim hrvatskim gimnazijama, trogodišnjim i četverogodišnjim strukovnim školama od jeseni 1990. do ljeta 1995. ostvarivana je u okolnostima strašnih ratnih događanja u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, također domovini i hrvatskoga naroda. Unatoč tome izrazito je podignuta razina školske interpretacije i recepcije hrvatske književnosti, a recepcija književnoga djela A. B. Šimića bila je na visokoj razini kao nikada prije.

Objavljeni su 1. kolovoza 1995. novi *Nastavni programi za hrvatski jezik (Hrvatski jezik za gimnazije, Hrvatski jezik za četverogodišnje strukovne škole /sa satnicom: I. razred – 4 sata, II. razred – 4 sata, III. razred – 3 sata, IV. razred – 3 sata/, Hrvatski jezik za četverogodišnje strukovne škole /sa satnicom: I. razred – 3 sata, II. razred – 3 sata, III. razred – 3 sata, IV. razred – 3 sata/ i Hrvatski jezik za trogodišnje strukovne škole)*¹²

---

⁸ Usp. Stipe Šušvar, *Vizija i stvarnost u socijalističkom preobražaju obrazovanja*, Pedagoški fakultet, Osijek, 1982.

⁹ Višestranački izbori u Hrvatskoj. Komunisti su izgubili vlast.

¹⁰ Usp. Vlado Pandžić, *Putovima školske recepcije književnosti*, Profil, Zagreb, 2001., str. 5–10.

¹¹ Nažalost, u nekoliko hrvatskih gradova isključivana je hrvatska književnost iz srednjih škola u godinama srpskoga vojnog zaposjednuća (1991. – 1995.): u Vukovaru, Kninu, Iloku, Petrinji, Glini, Pakracu i Belom Manastiru.

¹² *Nastavni planovi srednjih škola. Nastavni programi za hrvatski jezik, povijest i etiku u srednjim školama*, Zagreb, 1. kolovoza 1995.

u kojima je dobro zastupljeno književno djelo A. B. Šimića. Prikladno je ovdje istaknuti da nisu mijenjani tijekom proteklih dvaju desetljeća.¹³

PREGLED I RASPRAVA: I. DIO (jesen 1975. – ljeto 1979.)

U preglednom radu „Interpretacija i recepcija Šimićevih pjesama *Pjesnici* i *Opomena* u gimnaziji (1961. – 1975.)”,¹⁴ koje se nadovezivalo na tekst „Interpretacija i recepcija Šimićevih pjesama *Pjesnici* i *Opomena* u gimnaziji (1920. – 1960.)”,¹⁵ potkrijepljena je „pretpostavka o postojanju vrlo dobre interpretacije i recepcije tih pjesama u gimnazijama u tom razdoblju”.¹⁶ Međutim, u drugom polugodištu školske godine 1974./1975. počeli su se uvlačiti strah i nemir u školske zbornice nakon najave i obrazlaganja „Šuvarove reforme”, a pojavili su se i neki stari razlozi odbacivanja književnog djela A. B. Šimića.

Najuočljiviji je bio negativni odnos pojedinih književnika koji su svoje odbacivanje njegova književnog djela pravdali netočnostima o slabu učeničkom interesu i neprihvaćanju njegova književnog djela, zato što im je nerazumljivo. Poprilično su tome bili skloni i profesori književnosti starije životne dobi koji tijekom svoga studija gotovo nisu ništa čuli o A. B. Šimiću niti su čitali njegove pjesme. Ipak, mlađi profesori koji su stekli diplomu u drugoj polovici 1960-ih i prvoj 1970-ih upoznali su tijekom studija njegovo književno djelo i nisu ga zaboravljali uključiti u svoju nastavu, što im je uostalom i bila obveza. To se može osobito odnositi na one koji su studirali na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Međutim, neki su profesori, uglavnom pridošlice iz ostalih jugoslavenskih republika, zaobilazili Šimićevo književno djelo iako ih je na interpretaciju njegova djela obvezao nastavni program književnosti.¹⁷ Nije se njegovo književno djelo uklapalo u njihove ciljeve nastave književnosti.¹⁸ Takvih je najvje-

---

¹³ O tome u posebnome preglednom radu.

¹⁴ M. Pandžić, n. dj. „Interpretacija i recepcija Šimićevih pjesama *Pjesnici* i *Opomena* u gimnaziji (1961. – 1975.)”, str. 87–116.

¹⁵ M. Pandžić, n. dj. „Interpretacija i recepcija Šimićevih pjesama *Pjesnici* i *Opomena* u gimnaziji (1920. – 1960.)”, str. 18–42.

¹⁶ M. Pandžić, n. dj. „Interpretacija i recepcija... (1961. – 1975.)”, str. 87–116.

¹⁷ Primjerice, gimnazije u kojima je postojao otpor prema svemu što je dolazilo iz Hercegovine, pa i pjesniku A. B. Šimiću bez ikakva razloga.

¹⁸ Primjerice, prema povijesnoj dokumentaciji vrlo slabo je književno djelo A. B. Šimića bilo zastupljeno u nekim dalmatinskim gimnazijama, čak i u Imotskom, četrnaestak kilometara udaljenom od Šimićevih Drinovaca.

rojatnije najviše bilo u zagrebačkim školama te u velikim hrvatskim gradovima, što nije teško odgonetnuti ako se imaju na umu onodobni kriteriji zapošljavanja. Članovi obitelji „vojnih osoba” („vojnih lica”) imali su prvenstvo (prednost) u zapošljavanju. Pojedinci su se i u zagrebačkim „centrima usmjerenog obrazovanja” služili udžbenicima i lektirnim knjigama uvezenim iz Beograda, a tko im je prigovorio, mogao je već sljedeće noći očekivati „miliciju” u svome domu.¹⁹

Na temelju istraživanja dokumentacije o interpretaciji i recepciji književnoga djela A. B. Šimića može se ustvrditi kako nije bilo velikih promjena tijekom školske godine 1975./1976. u koju su profesori književnosti ušli nakon što su se u prethodnoj školskoj godini tek privikli na Rosandićevu i Šicelovu *Čitanku s pregledom književnosti za IV. razred srednjih škola* (Školska knjiga, Zagreb, 1974.) koja je promovirala interpretativno-analitičku i problemsku nastavu književnosti.²⁰ Tijekom razgovora s nekadašnjim profesoricama i profesorima hrvatskoga jezika i književnosti moglo se saznati kako se u toj školskoj godini uporno nastojala provoditi „Šušarova reforma”²¹ koja će „poništit” gimnazije i ostale srednje škole te „preoblikovati” ih u centre za usmjereno obrazovanje, a zatim derogirati humanističke nastavne predmete, osobito nastavu hrvatskoga jezika (službeno: „hrvatskoga ili srpskog jezika”) i književnosti.²²

U školskoj godini 1976./1977. bilo je jasno da taj strah nije bio iracionalan. Dogodilo se poprilično grubo preoblikovanje gimnazija i strukovnih škola u centre za usmjereno obrazovanje.²³ Nastava književnosti zadržavala je kakvu-takvu razinu samo još u trećim i četvrtim razredima koji su uglavnom još slijedili stare nastavne programe tijekom školskih godina 1977./1978. i 1978./1979.²⁴ Rosandićev i Šicelov naprijed apostrofirani udžbenik trebao je davati „stvaralačke” smjernice za školsku interpretaciju i recepciju književnoga djela A. B. Šimića, ali ni prije ne-

---

¹⁹ O tome postoje neprijeporna svjedočanstva. Budući da to nije bilo davno, imena svjedoka nije prikladno navoditi.

²⁰ Usp. Dragutin Rosandić, *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*, Školska knjiga, Zagreb, 1988., str. 99–101.

²¹ Usp. Bogdan Svilokos, „O nekim pitanjima reforme gimnazije”, *Pedagoški rad*, 1974., 5-6, str. 200–213.

²² *Osnove nastavnog plana i programa za srednjoškolsko obrazovanje u SRH*, Školska knjiga, Zagreb, 1974.

²³ Usp. Stipe Šušar, *Škola i tvornica*, Školska knjiga, Zagreb, 1977.

²⁴ Hrvoje Vrgoč, „Nastavni programi odgojno-obrazovnog usmjerenja srednjeg obrazovanja”, *Pedagoški rad*, 1977., 7-8, str. 365–371.

stanka gimnazija i tradicionalnih četverogodišnjih strukovnih škola nije bilo vremena za planirani pristup trima njegovim pjesmama koje su se nalazile u tom udžbeniku.²⁵

Unatoč „Šuvarovoj reformi” zadržana je gotovo do kraja 1970-ih u prvim razredima usmjerenog obrazovanja Rosandićeva i Šicelova *Čitanka s pregledom književnosti 1, za I. razred srednjih škola* (Školska knjiga, Zagreb: I. izdanje 1975., II. izdanje 1976., III. izdanje 1977., IV. izdanje 1978.). Kao primjer lirske pjesme ponuđena je Šimićeva *Smrt*,²⁶ a u okviru poglavlja „Umjetnost i djelo” („Individualni karakter umjetničkog djela”) nalazila se njegova pjesma *Mrtva ljubav*.²⁷

U popratnim metodičkim tekstovima nakon prvog pitanja: „Što mislite, zašto pjesnici vole govoriti o motivu smrti?” slijedi podsjećanje učenika na „osnovno obilježje poezije”, a zatim ih se potiče: na razlikovanje Šimićeve pjesme „od niza drugih” koje su dotad „analizirali”, traženje sličnosti „u načinu pisanja pjesama između A. B. Šimića i, recimo, Dragutina Tadijanovića”, otkrivanje eventualne mogućnosti govorenja „o muzikalnim efektima stiha, odnosno o pjevnom karakteru ove pjesme” ili „ako nije pjevno, kako biste ga vi nazvali”.²⁸ Posebno je važno pitanje: „U čemu je snaga ove pjesme?”, a zatim i poticaj učenicima za pronalaženje stihova „u kojima je sažet jezovit doživljaj smrti”.²⁹ Osobito su poticajna pitanja:

„Služi li se pjesnik metaforom, slikama uopće, nagomilavanjem pjesničkih ukrasa ili bilo kakvom lirskom kičenošću? Ako ne, u čemu je onda lirski karakter ove pjesme? Razmislite o tome na kojim elementima počiva lirska pjesma uz metaforičnost i rimovanje.

Djeluju li vam stihovi dinamično ili statički?”³⁰

²⁵ Sljedećih petnaest školskih godina proteklo je u lutanjima i nerazumijevanju ciljeva te začudne „reformne” hrvatskoga (i jugoslavenskoga!) školstva koje je prema Šuvarovim zamislima trebalo biti blisko povezano s tvornicama i poljodjelstvom. Tadašnji jugoslavenski komunistički vladari nisu dopuštali nikakva protivljenja toj koncepciji, stoga se smatralo da Stipe Šuvar kao republički sekretar za prosvjetu i kulturu (SR Hrvatske) ima potporu za svoje planove na najvišoj političkoj razini. Tko se pokušao suprotstavljati, platio je to gubitkom posla ili strogim zatvorom.

²⁶ Dragutin Rosandić – Miroslav Šicel, *Čitanka s pregledom književnosti 1, za I. razred srednjih škola*, Školska knjiga, Zagreb, 1975., str. 39.

²⁷ Isto, str. 145–146.

²⁸ Isto, str. 39.

²⁹ Isto.

³⁰ Isto.

Nakon određenja obilježja stihova pjesme *Smrt* zatraženo je od učenika izdvajanje „iz teksta riječi koje bude pomisao na smrt (umiranja)”, isticanje riječi kojima bi „izrazili motiv umiranja i smrti” te posebice „riječi u kojima su izražena stanja i očitovanja ljudske boli”.³¹ Vrlo je zanimljiv pristup toj Šimićevoj pjesmi, ali takav prvi susret petnaestogodišnjakinja i petnaestogodišnjaka s tim pjesnikom nije mogao značajno pridonijeti njegovoj popularnosti. Učenici su ga, kako tvrde njihovi nekadašnji profesori i profesorice, doživljavali kao „pjesnika smrti” koji ne potiče nadu (optimizam) ni radost tijekom približavanja punoljetnosti. U takvim okolnostima, iako učenici čuju od svojih profesora da je riječ o izvrsnom pjesniku, nisu (ipak!) bili jako motivirani za čitanje ostalih njegovih pjesama, a stvaranje i odgoj budućih čitatelja neosporno je jedna od najvažnijih zadaća nastave književnosti.

Nije taj učenički dojam o sumornom pjesniku A. B. Šimiću mogla popraviti ni njegova pjesma *Mrtva ljubav* koja je predstavljena u okviru teksta „Individualni karakter umjetničkog djela”. Autori udžbenika su sugestivno naveli:

„Dva naša poznata pjesnika – A. G. Matoš i A. B. Šimić – također su pjevali o ljubavi. Štoviše, obojica imaju po jednu pjesmu u kojoj je osnovni motiv – smrt ljubljene žene. (...)”

Isti motiv u obojice pjesnika, isti doživljaj: *ljubav* i *smrt* – dva uzbuđenja koja su u stanju sigurno najviše potresti čovjeka, pokrenuti njegove osjećaje i emocije. Pa evo, kako – u biti – različito reagiraju dva pjesnika na iste podražaje. Dok Matoš pun tuge i teške žalosti za izgubljenom dragom odjednom pronalazi utjehu, izlaz iz svoje boli vjerujući da se u smrti sniva i tako na neki način produžuje život u jednom novom, višem obliku postojanja, A. B. Šimić zatvara crni veo oko sebe i ne nalazi nigdje utjehe. Za razliku od Matoša koji ostavlja odškrinuta vrata životu, A. B. Šimić piše tragičan stih: *’Smrt još samo nevidljiva živi’* i tom konstatacijom dovodi do vrhunca tragediju iz koje nema više nikakva izlaza.”³²

Korisno je bilo za dugo očekivanu afirmaciju A. B. Šimića kao velikoga hrvatskog pjesnika i takvo interpretiranje njegove pjesme *Mrtva ljubav* iako se može steći dojam o djelomice promašenoj interpretaciji. Međutim, u udžbeniku su sveprisutni poticaji za samostalni učenički rad, stoga su vjerojatno u nekim školama učenici mogli donositi i druga-

³¹ Isto.

³² Isto, str. 145–146.

čije zaključke o toj pjesmi, a u međusobnom dijalogu širiti vidike i potiho se suprotstavljati demagoškim komunističkim stegama odgoja i obrazovanja mladih naraštaja.

Kao što je već istaknuto, nakon ukinuća gimnazija te osnivanja centara usmjerenog obrazovanja koji su trebali osigurati učenicima školsku praksu tijekom prvih dviju godina školovanja, ponajviše su zakinuti humanistički nastavni predmeti, a među njima je osobito patila nastava hrvatskoga jezika i književnosti. Skromnija je već bila recepcija Šimiće-va književnog djela u prijelomnoj školskoj godini 1976./1977. u koju su profesori književnosti ušli nakon dobrog iskustva u prethodnim dvjema školskim godinama s Rosandićevom i Šicelovom *Čitankom s pregledom književnosti za IV. razred srednjih škola*³³ (Školska knjiga, Zagreb, I. izdanje 1974., II. izdanje 1975., III. izdanje 1977., IV. izdanje 1978.) koji je promicao interpretativno-analitičku nastavu književnosti te svrhovitiji pristup Šimićevim pjesmama u skladu s načelima problemske nastave književnosti.³⁴

Ako se sudi prema Rosandićevoj i Šicelovoj *Čitanci s pregledom književnosti za IV. razred srednjih škola*, moglo bi se tvrditi kako je postojao dobar udžbenik za pristup književnom djelu A. B. Šimića iako su neki pisci bili neusporedivo opsežnije zastupljeni: primjerice, Miroslav Krleža te Ivo Andrić. Šimićevoj pjesmi *Pjesnici* priključena je bila moderna metodička oprema pjesme u kojoj je prvo pitanje usmjereno na određenje teme te uočavanje „individualnoga (posebnog) u Šimićevu pristupu toj temi”.³⁵ Napominjući kako je „Šimić svoj doživljaj (svoje shvaćanje) pjesnika i poezije izrazio lirskom minijaturom, koja ostvaruje poseban tip pjesničkog govora”, poticajno su autori udžbenika uputili učenike na zapažanje: „posebnosti Šimiće-va doživljavanja i izražavanja”, „značenje riječi *čuđenje* u kontekstu pjesme”, „odnos pjesnika i svijeta” te „preobražavanje svijeta u poeziju, u novu stvarnost”,³⁶ što geokritičari nazivaju preobrazbom „stvarnog u imaginarni prostor”.³⁷

³³ Dragutin Rosandić – Miroslav Šicel, *Čitanka s pregledom književnosti za IV. razred srednjih škola*, Školska knjiga, Zagreb, I. izd. 1974., II. izd. 1975., III. izd. 1977., IV. izd. 1978.

³⁴ D. Rosandić, n. dj. *Metodika...*, str. 239–240.

³⁵ D. Rosandić – M. Šicel, n. dj. *Čitanka s pregledom književnosti za IV. razred srednjih škola*, str. 23.

³⁶ Isto.

³⁷ Usp. M. Pandžić, n. dj. *Hercegovina u književnom djelu...*, str. 26–29.; prema: Bertrand Westphal, *La Géocritique mode d'emploi*, Limoges, 2000., Bertrand Westphal, *La Géocritique. Réel, fiction, espace*, Pariz, 2007. i Bertrand Westphal, *Le Monde plausible. Espace, lieu, carte*, Pariz, 2011.

U taj metodički pristup *Pjesnicima* svrhovito je uključeno objašnjava-
vanje ulomka iz Šimićeve eseja *O muzici forma*:

„Dvije vrste forma: forme prirode i forme umjetnosti. Forme stvari u prirodi su nijeme, bez zvuka, mrtve za veći dio ljudi. Da stvari prirode čine u nama one dušine pokrete koje su činile prije no što smo im život za nas ubili praktičnom upotrebom... (...)

Stablo koje je umjetnik svojim sredstvima naslikao na platnu oslobođeno je, odstvoreno je, nije više stvar koja ima jednu praktičnu nego jednu duhovnu svrhu. U pjesmi riječ voda ne sjeća više na vodu koja se pije ili koju okreće mlin. Stablo, voda... sada su forme čiji unutrašnji glas dolazi lako u našu dušu. (...)

U umjetnosti je najintenzivniji doživljaj svijeta.”³⁸

U nastavku je iznijansirana raščlamba „posebnosti Šimićeve pjesničkog govora”, njegova stvaranja metaforičnih izraza, „tj. u kakve odnose postavlja riječi”,³⁹ njegovoj afirmaciji slobodnog stiha, a zatim je naveden ulomak iz njegova teksta *Tehnika pjesme*:

„Protiv pravilnog stiha može se reći ne samo da nije elastičan za različite teme, osobito za različite teme u istoj pjesmi, nego da svojom određenom duljinom sili pjesnika da trpa u nj riječi – obično pomažu pridjevi u toj nezgodi – koje su sasvim nepotrebne, suvišne, štetne. Pravilni stih je stoga donekle protiv iskrenosti, jednostavnosti, ekonomije. (...)

Napokon, zar nije i to jedno objašnjenje i opravdanje današnjeg slobodnog stiha što se danas lirika čita ili govori, a ne pjeva kao nekad (niti se uz nju pleše kao u davnini ili kao još i danas kod seljaka.”⁴⁰

Na kraju poticajne metodičke opreme pjesme vrlo je složen zadatak:

„Temom pjesnika i pjesničkog stvaranja Šimić je zaokupljen u većem broju pjesama. Pročitajte pjesme *Moja preobraženja*, *Pjesma*, *Pjesma pjesnika* i *Nemoć pjesnika*. Na osnovi tih pjesama prikažite (usmeno ili pismeno) Šimićevo shvaćanje pjesnika i pjesničkog stvaranja.”⁴¹

Uzorna je ta metodička oprema pjesme, ali za njezinu ostvarbu u nastavi književnosti potrebna su najmanje dva školska sata. Međutim,

³⁸ D. Rosandić – M. Šicel, n. dj., str. 23–24.

³⁹ Isto, str. 24.

⁴⁰ Isto.

⁴¹ Isto.

nije bilo dovoljno vremena na raspolaganju profesorima i učenicima za takvu interpretaciju i problemski pristup Šimićevoj pjesmi *Pjesnici* jer je u centrima za usmjereno obrazovanje smanjena satnica za nastavu književnosti. Prema sjećanju onodobnih profesorica književnosti i učenika u zagrebačkim centrima za usmjereno obrazovanje gotovo ni jedan njihov kolega ni kolegica nisu mogli zbog nedostatka vremena realizirati takvu (cjelovitu) školsku interpretaciju Šimićeve pjesme *Pjesnici*.

Nakon uvođenja „Šuvarove reforme” još je manje bilo vremena za školsku interpretaciju pjesme *Hercegovina (Ja koračam...)*⁴² u skladu s Rosandićevom i Šicelovom svrhovitim metodičkom opremom pjesme u kojoj se naglašuje pjesnikovo nadahnuće „zavičajnim motivima”, osobito apostrofira promjena „vizualne stvarnosti” u „novu stvarnost” te pretvorba „svijeta impresija, vizija slutnji – u sadržaj pjesnikove svijesti”, a zatim su osvijetljene mogućnosti za raspravu o pretvaranju „osjetilnih spoznaja” u „subjektivnu ekspresiju”.⁴³ Onodobno je to bio uzorno moderan metodički pristup Šimićevoj pjesmi s motivima iz zavičajnog prostora koji se mogu pretvoriti u neograničene nove imaginarne prostore.⁴⁴

„U pjesmi *Hercegovina* očituju se značajke ekspresionizma”, istaknuto je prije pitanja: „Koje su to značajke?” i teksta Viktora Žmegača *O lirici Antuna Branka Šimića* prema kojem su učenici trebali odrediti i objasniti te značajke.⁴⁵ Iznimno je utjecao taj tekst znamenitoga germanista na afirmaciju Antuna Branka Šimića:

„Ekspresionistički stilski ideal odriče se prije svega težnje, koja je nadasve značajna za naturalističko i impresionističko gledanje, a mogli bismo je obuhvatiti pojmom preciznost. U našem ćemo se slučaju brzo uvjeriti da Šimiću nije stalo do upotrebe neke 'precizne' boje: on napušta podudaranje s realnošću, i to u skladu sa svojim općim izražajnim težnjama. Posebna stilaska uloga emancipirane, takoreći apstraktne boje naročito se ističe u ustrojstvu jednog 'unutrašnjeg', subjektivnog svijeta, pjesničkog prostora koji se pokorava isključivo zakonima imaginacije. 'Izobličen' je taj svijet, dakako, samo sa stajališta objektivnih oblika percepcije – koji leže izvan ovakva lirskog oblikovanja: no, unutar pjesme

⁴² Trebalo je „koracam” kako je A. B. Šimić pisao.

⁴³ D. Rosandić – M. Šicel, n. dj., str. 23–24.

⁴⁴ Usp. Krystyna Pieniżek-Marković, „Krajolici, putovi, mjesta, vrijeme – neki vidovi Šimićeve prostorne imaginacije u Preobraženjima”, u: *Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa o hrvatskom književniku Antunu Branku Šimiću*, Drinovci, 2008., str. 431–450.

⁴⁵ D. Rosandić – M. Šicel, n. dj., str. 25–26.

važe samo stilska mjerila, a to znači da nećemo pitati za logičku, već za estetsku opravdanost izraza u određenom djelu.”⁴⁶

Izborom Žmegačeva teksta autori udžbenika svrhovito su približili određenje ekspresionizma kako su potvrdile bivše profesorice književnosti i nekadašnji učenici.⁴⁷ Dotad su bili usmjereni na recepciju razumljivijih pjesama: s tradicionalnim oblicima, vezanim stihom i rimom.

Dodatna je bila zapreka za recepciju Šimićeve pjesme *Hercegovina* što taj zemljopisni pojam nekima u komunističkoj Jugoslaviji nije bio „drag” jer su ga povezivali s hrvatskim nacionalizmom, ali i ponajviše s dobro poznatim, junačkim odbijanjem četnika (1941. – 1945.) i snažnim otporom partizanima krajem 1944. i početkom 1945.⁴⁸

Šimićeve *Hercegovina* (*Ja koracam...*) ekspresionistička je pjesma, ali zasigurno je mogla svakom srednjoškolcu ponuditi specifično zadovoljstvo, poticaj za dobru misao i bajkovit doživljaj te pokrajine koja je uglavnom naseljena Hrvatima. Autori udžbenika *Čitanka s pregledom književnosti za IV. razred srednjih škola* zaslužili su pohvalu za radosni učenički susret s tom antologijskom pjesmom.

Ta suvremeno koncipirana čitanka donosi još Šimićeve pjesmu *Smrt i ja*.⁴⁹ Skromniji su popratni tekstovi nego uz prethodne dvije pjesme. Od učenika se ponajprije traži predstavljanje doživljaja „motiva smrti”.⁵⁰ Nije u potpunosti prihvatljiva ponuđena tvrdnja da se smrt u Šimićevoj pjesmi doživljava samo „kao osobni problem, kao dio pjesnikova bića”.⁵¹ Naime, kad je pjesmu objavio, A. B. Šimić je bio zdrav, ali doživio je dotad u svom okruženju sudbine mnogih koji su bili teško bolesni.⁵²

„Zadaci za samostalni rad” itekako su poticajni.⁵³ Ponajprije se učenike motivira na izdvajanje Šimićevih pjesama koje im se „najviše sviđaju” (iz knjiga koje donose izbor njegovih pjesama), tj. onih pjesama

---

⁴⁶ Isto.

⁴⁷ Viktor Žmegač, „O lirici Antuna Branka Šimića”, *Umjetnost riječi*, Zagreb, 1958., 3, str. 97–109.

⁴⁸ Usp. Ante Marić, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, Hercegovska franjevačka provincija BDM: Franjevačka knjižnica, Mostar, 2011., str. 536–537.; Andrija Nikić, *Hercegovski franjevački mučenici: 1524-1945*, Mostar, 1992.; Šimun Šito Ćorić, *Hercegovci Hrvati Hercegovine*, Zagreb, 1995.

⁴⁹ D. Rosandić – M. Šicel, n. dj., str. 26.

⁵⁰ Isto.

⁵¹ Isto.

⁵² Objavljena je u *Savremeniku*, Zagreb, 1921., 4, str. 227.

⁵³ D. Rosandić – M. Šicel, n. dj., str. 26.

koje bi „uvrstili u antologiju hrvatskoga pjesništva”, a zatim ih se potiče na obrazlaganje toga izbora.⁵⁴ Sljedeći zadatak odnosi se na razvrstavanje pjesama koje pripadaju: „krugu pjesama s intimnim (ljubavnim) motivima”, „krugu pjesama sa socijalnim motivima”, „krugu pejzažnih motiva”, „krugu pjesama o smrti” i „krugu pjesama o tijelu”.⁵⁵ Prikladno ih se potom nagovara na usmenu interpretaciju prve izabrane pjesme, usporedbu dviju pjesama „iz istoga motivskog kruga”, recitaciju najdraže Šimićeve pjesme, samostalni izbor „Šimićeve poezije” za književnu večer ili obljetnicu rođenja ili smrti i „kraće izlaganje o Šimićevoj poeziji”.⁵⁶ Na kraju je izrazito poticajan složeni zadatak:

„Pismeno oblikujte ove teme: *Šimićevo shvaćanje poezije (uzvišenost i prokletstvo pjesničkog poziva)*, *Smrt kao inspiracija Šimićeve poezije*, *Tema ljubavi u poeziji Antuna Branka Šimića*, *Preobraženja stvari u poeziji A. B. Šimića*, *Motiv traženja sebe u poeziji A. B. Šimića*, *’Čovječe pazi da ne ideš malen ispod zvijezda!’ (Opomena)*, *Boja u poeziji Antuna Branka Šimića*, *Metaforičnost Šimićeve poezije*, *Stih Šimićeve poezije.*”⁵⁷

Predložene su teme profesori katkada nudili za školske pismene zadaće. Koliko se moglo zaključiti nakon pregledavanja školske dokumentacije (uglavnom u zagrebačkim centrima za usmjereno obrazovanje), najviše je pozornosti poklanjano temama: *Čovječe pazi da ne ideš malen ispod zvijezda! (Opomena)* i *Boja u poeziji Antuna Branka Šimića*. Krajem 1970-ih mnoštvo je maturanata u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini pisalo završni rad o A. B. Šimiću.⁵⁸

Poticajan je bio za učeničko razmišljanje te usmenu raspravu i ponuđeni životopis A. B. Šimića:

„Pjesnik, kritičar te pokretač i urednik časopisa (’Vijavica’, ’Juriš’, ’Književnik’) Antun Branko Šimić jedna je od najmarkantnijih i najoriginalnijih ličnosti hrvatske književnosti u vrijeme kad u njoj prevladavaju ekspresionističke stilske karakteristike. U svojim se literarnim proklamacijama, upravo u ime ekspresionizma, nemilosrdno obarao na tradicionalnu poeziju, negirajući je mladenačkim žarom. Šimićev zahtjev za umjetnošću koja će biti ’ovaploćenje umjetnikove unutrašnjosti u zvucima, bojama, linijama ili riječima (...)’ bio je posve novi glas u našoj

⁵⁴ Isto.

⁵⁵ Isto.

⁵⁶ Isto.

⁵⁷ Isto.

⁵⁸ O tome postoje usmena i pisana svjedočanstva te bogata školska dokumentacija.

poeziji, naročito poslije pokreta moderne. Adekvatno svojim književno-teorijskim i kritičarskim pogledima, u stihovima je, sakupljenima u zbirci *Preobraženja* (1920), zaista progovorio posve originalno i svježe. Prepuštivši magiju poetske riječi govoru boje, zvuka i ritma, unio je u našu poeziju slobodni, nevezani stih, a izostavljajući interpunkciju, dao i vizualnu snagu svojim lirskim motivima. Više misaon nego emocionalni pjesnik, Šimić se upustio u mukotrpno i bolno traženje smisla ljudskog postojanja i na relaciji krajnjih čovjekovih polova: život – smrt, u vrućici poetskog zanosa pokušao prodrijeti u dubinu, u 'beskrajno unutra' ljudskog bića. Neobično sažetim izrazom on je u temama ljubavi i smrti pokušao naslutiti neke osnovne ljudske tajne, i nemoćan da dokuči bit – pobunio se protiv svega sputanog i nedorečenog u čovjeku.”⁵⁹

Učenicima je za usmenu raspravu ponuđena izazovna tvrdnja da je riječ o jednoj od „najmarkantnijih i najoriginalnijih ličnosti hrvatske književnosti”.⁶⁰ Monografski pristup književnom djelu A. B. Šimića zao-kružen je u tom životopisu:

„Kao kritičar Šimić nije uspio iskristalizirati svoju kritičarsku ličnost s određenom teorijskom osnovom i koncepcijama, iako je u osnovi polazio sa stajališta da književno djelo mora biti izraz najintenzivnijeg doživljaja svijeta ostvarenog kroz ličnost umjetnika. Značajno je, međutim, da je A. B. Šimić među prvima u hrvatskoj književnosti pokušao analitički prodrijeti u književni tekst, promatrajući ga prvenstveno kao svojevrsan jezični fenomen.”⁶¹

Nakon životopisa A. B. Šimića ponuđeno je šest pitanja o njegovu djelu i završni zadatak: „Obradite u obliku pismenog sastava temu: *Šimićev pogled na svijet izražen u njegovoj poeziji*.”⁶² Očita je svrha tih pitanja i toga zadatka: zaključiti monografski pristup njegovu književnom djelu prikladnom sintezom.

Neosporno je Rosandićeva i Šicelova *Čitanka s pregledom književnosti za IV. razred srednjih škola* doprinosila uspjehu školske interpretacije i recepcije Šimićeva književnog djela krajem 1970-ih. Pjesnik i

⁵⁹ Isto, str. 27–28.

⁶⁰ Usp. Jadranka Nemeth-Jajić, „A. B. Šimić – poticaj učeničkom pisanju”, u: V. Pandžić (ur.), *Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa o hrvatskom književniku Antunu Branku Šimiću*, Drinovci, 2008., str. 345–360.

⁶¹ D. Rosandić – M. Šicel, n. dj., str. 28.

⁶² Isto.

kritičar stekao je ugled kao jedan od najboljih hrvatskih književnika. Većina osoba u Hrvatskoj, koja je od jeseni 1975. do ljeta 1979. polazila srednje škole (gimnazije, strukovne škole te centre usmjerenog obrazovanja), odgovorila je u našim kratkim anketiranjima da je Antun Branko Šimić bio „odličan”, „vrlo neobičan”, „čudan”, „veliki” ili „znaменiti” hrvatski pjesnik čije su pjesme „razumjeli tek nakon školske interpretacije”.⁶³

PREGLED I RASPRAVA: II. DIO

(jesen 1979. – ljeto 1990.)

Na početku školske godine 1979./1980. pojavio se prerađeni Rosandićev i Šicelov udžbenik *Književnost 1, čitanka s pregledom književnosti, udžbenik za usmjereno obrazovanje*.⁶⁴ U okviru pristupa „Lirici” nema više Šimićeve pjesme *Smrt*, ali zastupljen je sugestivno pjesmom *Mrtva ljubav* u sažetku poglavlja „Individualni karakter umjetničkog djela” kao i u prijašnjim izdanjima toga prerađenog udžbenika.⁶⁵ Budući da je taj tekst u ovome preglednom radu već popraćen komentarima i zaključcima, nema potrebe za ponavljanjima. Svrhovito je napomenuti da je isključivanje A. B. Šimića iz „Lirike” vjerojatno prouzročio „sažeti” nastavni program književnosti za I. razred usmjerenog obrazovanja.

Početakom 1980. prvi put je tiskan Rosandićev i Šicelov udžbenik za usmjereno obrazovanje *Književnost 3*.⁶⁶ Pripremljen je prema novome nastavnom programu književnosti koji je morao biti usklađen s glavnim ciljevima „Šuvarove reforme”. Najvjerojatnije je autorima udžbenika naređeno uključivanje socijalnih književnih djela koja sadrže osudu društvenih sustava koji su iskorištavali ljude, a u tom kontekstu „jugoslavenško socijalističko samoupravljanje” trebalo je poslužiti kao suprotnost i uzor mladim naraštajima.

U okviru poglavlja „Hrvatska književnost prve polovice dvadesetoga stoljeća” A. B. Šimić je na prvom mjestu predstavljen pjesmama *Si-*

---

⁶³ Dvadeset osoba odgovorilo je na pitanja: „Tko je Antun Branko Šimić? Jeste li razumjeli njegove pjesme?”

⁶⁴ Dragutin Rosandić – Miroslav Šicel, *Književnost 1, čitanka s pregledom književnosti, udžbenik za srednju školu*, Školska knjiga, Zagreb: I. izdanje 1979., II. izd. 1981., III. izd. 1982., IV. izd. 1983., V. izd. 1984.

⁶⁵ Isto, str. 94–95.

⁶⁶ Dragutin Rosandić i Miroslav Šicel, *Književnost 3, Školska knjiga*, Zagreb, I. izd. 1980., II. izd. 1981., III. izd. 1982., IV. izd. 1983., V. izd. 1984., VI. izd. 1985., VII. izd. 1986., VIII. izd. 1987.

romasi koji jedu od podne do podne i *Smrt i ja*.⁶⁷ Znakovit je izbor tih dviju pjesama za treći razred usmjerenog obrazovanja. Prva pjesma, jedna od najboljih, najdojmljivijih i najpotresnijih antologijskih hrvatskih socijalnih pjesama nije predstavljena u izvornome grafičkom obliku, što je nedopustivo.⁶⁸ U grafičkom oblikovanju je drugi stih nepotrebno pomaknut udesno, a to je trebalo izraziti učiniti u pozicioniranju druge i četvrte strofe.⁶⁹

Nakon predstavljanja te pjesme nalazi se desetak uobičajenih pitanja i zadataka. Ponajprije se od učenika traži određenje motiva na kojima pjesnik temelji svoj „doživljaj”, a zatim slijede pitanja: „Kako je konkretiziran motiv gladi?”, „Kako se pjesnik obraća tijelu?” te „Što je izraženo tim osjećanjem?”⁷⁰ Uz napomenu da je „motiv tijela čest” „u poeziji A. B. Šimića” postavljeno je pitanje: „Kako pjesnik varira taj motiv?”⁷¹ Interpretacija pjesme završava se zadatkom „Okarakterizirajte Šimićev pjesnički izraz.” te pitanjem „Nosi li Šimićeva pjesma značajke socijalne pjesme?” na koje bi trebalo obrazloženo odgovoriti.⁷²

Složeniji je pristup pjesmi *Smrt i ja*. Učenicima se ponajprije napominje da je u pjesmi „izražen motiv smrti”, a zatim pridodaje pitanje: „Kako pjesnik doživljava taj motiv?”⁷³ Nakon tvrdnje da se smrt „u Šimićevoj pjesmi doživljava kao osobni problem, kao dio pjesnikova bića” od učenika se traži citiranje stihova „koji to potvrđuju”,⁷⁴ a potom dobivaju složeniji zadatak da protumače „smisao” sedam završnih stihova (ili drugog dijela pjesme). Još je složeniji zadatak u kojem se traži opredjeljenje te zatim obrazloženje triju tvrdnji o Šimićevu izražavanju doživljaja smrti: „ganut spoznajom o postojanju smrti”, „uznemiren, izgubljen i očajan” te „smrt doživljava kao dio života, kao činjenicu, kao neminovnost”.⁷⁵ Prije pitanja „Koje stilske značajke zapažate u pjesmi?” ponuđena je tvrdnja: „Prihvaćanje smrti kao 'sasma nešto ljudskog' do-

---

⁶⁷ Isto, str. 23.

⁶⁸ Isto.

⁶⁹ Isto.

⁷⁰ Isto.

⁷¹ Isto.

⁷² Isto.

⁷³ Isto, str. 24.

⁷⁴ Isto.

⁷⁵ Isto.

lazi do izražaja i u stilu Šimićeva pjesme.”⁷⁶ Na kraju je poticaj za uspo-
redbu njegovih pjesama *Smrt i ja* i *Smrt*.⁷⁷

Posebno su izdvojeni zadatci za samostalni rad, a zatim je pred-
stavljen Šimićev životopis, „bio-bibliografija” te pitanja i zadatci koji se
odnose na cjelokupni Šimićev književni rad.⁷⁸ Sve je uglavnom preuzeto
iz udžbenika *Čitanka s pregledom književnosti za IV. razred srednjih ško-
la*, što je naprijed komentirano.

U udžbeničkoj „sintezi” „Odjeci ekspresionizma u hrvatskoj književ-
nosti” posvećena je velika pozornost Šimićevu književnom djelu, pose-
bice njegovim časopisima.⁷⁹ Svrhovito je izdvojiti jedan zaključak:

„Ako bi trebalo istaknuti pisca koji je, možda, više nego i jedan dru-
gi stvaralac u tom vremenu u svom cjelokupnom djelu najizrazitiji ekspre-
sionist u hrvatskoj književnosti, onda je to, bez sumnje, pjesnik i kritičar
Antun Branko Šimić.”⁸⁰

* * *

Godine 1985. Dragutin Rosandić, Miroslav Šicel i Rasima Kajić
objavili su udžbenik *Književnost, scenska i filmska umjetnost 1, čitan-
ka za I. razred srednjeg usmjerenog obrazovanja*.⁸¹ Uz književnost ističe
se scenska i filmska umjetnost kao dio jezično-umjetničkoga odgojno-
obrazovnog područja, oblikovanog prema smanjenoj satnici „Šuvarove
reforme”. Šimićeva književna djela nisu uključena.

U poprilično zagonetnim okolnostima početkom 1987. za nastavu
književnosti u trećem razredu usmjerenog obrazovanja Dragutin Rosan-
dić i Miroslav Šicel ponajprije su ponudili udžbenik *Književnost i scen-
ska umjetnost 3, čitanka s pregledom književnosti* tradicionalno u izda-
nju „Školske knjige” koja je jedina imala pravo na tiskanje udžbenika za
usmjereno obrazovanje u Hrvatskoj.⁸² U okviru poglavlja „Hrvatska knji-
ževnost od moderne prema suvremenoj književnosti” A. B. Šimić je na

⁷⁶ Isto.

⁷⁷ Isto, str. 24–25.

⁷⁸ Isto, str. 25–26.

⁷⁹ Isto, 144–148.

⁸⁰ Isto, str. 146.

⁸¹ Dragutin Rosandić – Miroslav Šicel – Rasima Kajić, *Književnost, scenska i filmska umjetnost 1, čitanka za I. razred srednjeg usmjerenog obrazovanja*, Školska knjiga, Zagreb, I. izd. 1985., II. izd. 1986., III. izd. 1987., IV. dopunjeno i prerađeno izd. 1988., V. izd. 1989., VI. izd. 1990.

⁸² Dragutin Rosandić – Miroslav Šicel, *Književnost i scenska umjetnost 3, čitanka s pregledom književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 1987.

„prvom mjestu” među hrvatskim književnicima.⁸³ Predstavljen je dvjema pjesmama: *Pjesnici* i *Hercegovina*.⁸⁴ Interpretacije uz otisnute pjesme (metodička oprema, popratni tekstovi) preuzeli su (uz male promjene) autori iz prethodnih čitanaka, a sažetak „Hrvatska književnost od moderne prema suvremenoj književnosti” u kojem se A. B. Šimiću poklanja velika pozornost pretiskan je bez ikakvih promjena, osobito što se tiče ugleda njegova književnog djela u hrvatskoj književnosti „od moderne prema suvremenoj književnosti”.⁸⁵

Iste su ili vrlo slične interpretacije i u novom udžbeniku *Književnost, scenska i filmska umjetnost 3* (za treći razred usmjerenog obrazovanja) koji su za školsku godinu 1987./1988. pripremili Dragutin Rosandić, Miroslav Šicel i Rasima Kajić. Ipak, prvo izdanje otisnuto je tek početkom 1988. Djelomice je prilagođeno novoj koncepciji nastave književnosti u usmjerenom obrazovanju koja je poznata pod nazivom „jugoslaven-ska jezgra”, što je podrazumijevalo reprezentativne pisce iz književnosti „jugoslavenskih naroda i narodnosti”. Antun Branko Šimić ponovno je predstavljen pjesmama *Pjesnici* i *Hercegovina*⁸⁶ i to na prvom mjestu u poglavlju „Hrvatska književnost od moderne prema suvremenoj književnosti”.

„Interpretacija” pjesme *Pjesnici* započinje određenjem „teme” o kojoj su „progovorili” mnogi pjesnici, ali pridodano je i posebno važno pitanje: „Što je individualno (posebno) u Šimićevu pristupu toj temi?”⁸⁷ Usljedio je jasan, odlučan odgovor:

„Šimić je svoj doživljaj (svoje shvaćanje) pjesnika i poezije izrazio lirskom minijaturom, koja ostvaruje poseban tip pjesničkoga govora. Već u prvom stihu: *Pjesnici su čuđenje u svijetu* zapažamo posebnosti Šimićeve doživljaja i izražavanja.”⁸⁸

Sljedećim pitanjem od učenika se traži „što” se „izražava tim stihom” i objašnjenje značenja „riječi *čuđenje* u kontekstu pjesme” te je zaključeno da je u pjesmi „izražen odnos pjesnika i svijeta” jer „pjesnik preobražava svijet u poeziju, u novu stvarnost”, a „svijet izaziva u pjes-

---

⁸³ Isto, str. 31–34.

⁸⁴ Isto.

⁸⁵ Isto, str. 95–105.

⁸⁶ Dragutin Rosandić – Miroslav Šicel – Rasima Kajić, *Književnost, scenska i filmska umjetnost 3*, Školska knjiga, Zagreb, 1988., str. 31–34.

⁸⁷ Isto, str. 31.

⁸⁸ Isto.

niku čuđenje”.⁸⁹ Posebna se učenička pozornost usmjeruje na riječ „čuđenje” i sintagmu „treptanje u svijetu”.⁹⁰ „U objašnjavanju značenja tih riječi u kontekstu pjesme” sugerira se učenicima oslanjanje „na Šimićev tekst 'O muzici forma'”⁹¹ koji je već spominjan u ovome članku:

„Umjetnik odstvaruje stvari. Umjetnik oduzima ono što prije nije dopuštalo da čujemo njihov unutrašnji glas. Umjetnost ih čini apstraktnima, diže ih u jedan viši svijet...”⁹²

Predvidjeli su autori udžbenika kako u nastavku toga teksta učenici mogu spoznati da umjetnik zapravo pomaže u „uskrснуću stvari”, a „odstvarivanje nije ono” vanjsko „takozvano poljepšavanje stvari” jer umjetnik „otvara vrata njihova unutrašnjeg života ljudima”, zato što „u umjetnosti je najintenzivniji doživljaj svijeta”.⁹³

U završnici „interpretacije” *Pjesnika* ističe se Šimićeva „afirmacija” slobodnog stiha, a obrazložena mu je „prednost pred tzv. pravilnim stihom” navođenjem ulomka iz njegova teksta „Tehnika pjesme”,⁹⁴ o čemu je već bilo riječi u ovome preglednom radu.

Proširena je i iznijansirana „interpretacija” pjesme *Hercegovina (Ja koracam...)* koja se već nalazila u predstavljenom Rosandićevu i Šicelovu udžbeniku *Čitanka s pregledom književnosti za IV. razred srednjih škola*. Ponajprije se inzistira na preobrazbi „vizualne stvarnosti” u „novu stvarnost, u svijet impresija, vizija, slutnji – sadržaj pjesnikove svijesti”:⁹⁵

„Osjetilne se spoznaje pretvaraju u subjektivnu ekspresiju. Kojim se stilskim postupcima ostvaruje preobrazba osjetilnih pojava u subjektivnu ekspresiju? Već u prvom stihu pojavljuje se oznaka vizualne stvarnosti – plava boja – koja nije u funkciji opisivanja, izražavanja realnih svojstava. Lirski subjekt („ja”) postaje *plav* od *sutona*. Pratite u pjesmi preobražavanje stvari u pjesnikov duhovni pejzaž.”⁹⁶

U udžbeničkoj sintezi pod naslovom „Hrvatska književnost od moderne prema suvremenoj književnosti” A. B. Šimić je dobio vrlo zna-

⁸⁹ Isto

⁹⁰ Isto.

⁹¹ Isto, str. 32.

⁹² Isto.

⁹³ Isto.

⁹⁴ Isto.

⁹⁵ Isto, str. 34.

⁹⁶ Isto.

čajno, zasluženno mjesto.⁹⁷ Ponajprije se apostrofira: važnost njegovih časopisa „Vijavica” i „Juriš”, njegovo „otvoreno” zalaganje „za ekspresionizam u književnosti”, „totalno negiranje tradicionalnog stvaralaštva”, njegov pokušaj određenja „smisla književnosti” te shvaćanje umjetnosti kao „najintenzivnijeg doživljaja svijeta i života koji se reflektira kroz samog umjetnika: onako kako ga on vidi i doživljava” zbog čega „umjetnost i ne može biti angažirana, tendenciozna: ona je samo subjektivna istina stvaraočeva”.⁹⁸ U tih nekoliko rečenica jednostavno i sugestivno su objašnjena Šimićeva stajališta prema umjetnosti i ekspresionizmu, osobito navođenjem njegovih tvrdnji da je umjetnost „ekspresija umjetnikovih osjećaja, ovaploćenje umjetnikove unutrašnjosti u zvucima, bojama, linijama ili riječima, stoga u ekspresiji” jer se umjetnost „otkriva u ekspresivnosti, ne u ljepoti”, stoga „umjetnici stvaraju umjetnost”.⁹⁹ Zaključili su autori udžbenika da znameniti pjesnik i kritičar „umjetnost shvaća kao realizaciju nečega tipično ljudskog u smislu spiritualnog, kao poseban, duboko unutarnji doživljaj svega što je vezano za čovjekovo osjećanje života i svijeta, ali svijeta koji je lišen svega što je nevažno, nestvarno ili banalno”.¹⁰⁰

Vrhunac je to predstavljanja A. B. Šimića kao „najizrazitijeg ekspresionista u hrvatskoj književnosti” koji je „svoj pjesnički put započeo kao impresionist pod dojmom Matoševe i Vidrićeve poezije”, ali već „od 1916. god. počinje pisati poeziju u kojoj se snažno odzrcaljuju ekspresionistički poetski motivi: osjećanje straha i nemira, nesklada u životu, bol duše, gradske teme”.¹⁰¹ Međutim, „svu tu novu poetsku motiviku Šimić će izraziti i novim formama: razbijanjem vezanog stiha, unošenjem novih sintaktičkih struktura, odbacivanjem interpunkcije, dokraja pojednostavnjenim izrazom, gotovo potpunim napuštanjem deskripcije”.¹⁰²

Neprijeporno su autori udžbenika *Književnost, scenska i filmska umjetnost 3* podigli na visoku razinu interpretaciju Šimićeva književnog djela te ga kao znamenitoga hrvatskog pjesnika i kritičara predstavili hrvatskoj srednjoškolskoj mladeži. U školama gdje su profesori slijedili taj udžbenik bez dvojbe je mogla biti postignuta vrlo dobra recepcija njegova književnog djela.

---

⁹⁷ Isto, str. 95–105.

⁹⁸ Isto, str. 96.

⁹⁹ Isto, str. 96–97.

¹⁰⁰ Isto, str. 97.

¹⁰¹ Isto.

¹⁰² Isto.

* * *

Nedvojbeno je književno djelo A. B. Šimića stjecalo veliku popularnost u 1980-im godinama. Hrvatskim srednjoškolcima (učenicima u usmjerenom obrazovanju) postao je jedan od najdražih hrvatskih pjesnika što su posvjedočile gotovo sve anketirane profesorice i profesori te nekadašnje učenice i učenici.

U razdoblju od 1975. do 1990. pokazalo se izrazito svrhovitim, kao i krajem 1970-ih, uključivanje Šimićevih religioznih i misaonih pjesama u katoličke vjeronaučne udžbenike. Sve je to pridonosilo njegovu ugledu kod mladih hrvatskih naraštaja koji su odlazili na katolički vjeronauk u župnim dvoranama,¹⁰³ a zatim je odlučno utjecalo na školsku recepciju njegovih pjesama za koje upravo u katoličkim crkvenim krugovima podugo nije bilo razumijevanja.¹⁰⁴

Potrebno je istaknuti da je „mnoštvo novinskih napisa i audiovizualnih zapisa te nosača zvuka i slike (radijskih,¹⁰⁵ televizijskih, filmskih)” pridonosilo recepciji Šimićevih pjesama u usmjerenom obrazovanju.¹⁰⁶ Na različitim hrvatskim pozornicama, ali i na pozornicama u ostalim „jugoslavenskim socijalističkim republikama” recitirane su njegove pjesme.¹⁰⁷ Najčešće su ih slušali srednjoškolci, stoga su te scenske govorne realizacije itekako utjecale i na školsku recepciju njegovih pjesama.¹⁰⁸ Potrebno je istaknuti vrhunske recitale Zlatka Crnkovića, Gorana Matovića, Nade Subotić, Fabijana Šovagovića, Božidara Bobana, Tonka Lonze, Tomislava Durbešića i drugih,¹⁰⁹ ali i pjesnika Jure Kaštelana.¹¹⁰

U skladu s tim činjenicama o umjetničkim govornim interpretacijama Šimićevih pjesama na mnogim pozornicama koje su utjecale na re-

¹⁰³ Usp. Antun Hobljaj, „Katehetska pokoncilska kretanja”, *Bogoslovska smotra*, Zagreb, 2003., 4, str. 586–616.

¹⁰⁴ Usp. Kerubin Šegvić, „Antun Branko Šimić: Izabrane pjesme”, *Hrvatska smotra*, 1933., 8-9, str. 269.

¹⁰⁵ Stjepan Šešelj, „Antun Branko Šimić – I smrt će biti sasama nešto ljudsko (dokumentarno-igrana radiodrama)”, Zagreb, 1986., u: *Zbornik radova i pjesama, 4. kijeovski književni susreti (Posvećeno Antunu Branku Šimiću)*, Kijevo, 2005., str. 207–232.

¹⁰⁶ M. Pandžić, n. dj. *Hercegovina u književnom...*, str. 293.

¹⁰⁷ Usp. Jerko Šimić, *Sjećanja na moju braću hrvatske književnike* (računalopis), Drinovci – Zagreb, 1962. – 1992.

¹⁰⁸ Usp. Bruno Kragić, „Pjesnik kao Eiron”, u: Nikola Batušić (ur.), *Igra i svečanost u hrvatskoj književnosti i kazalištu*, Zagreb – Split, 2005., str. 416–425.

¹⁰⁹ Usp. M. Pandžić, n. dj. *Hercegovina u književnom...*, str. 293.

¹¹⁰ Premda nije bio zadovoljan svojim glasovnim mogućnostima, pjesnik, kritičar i sveučilišni profesor Jure Kaštelan volio je u različitim zgodama krasnoloviti Šimićeve antologijske pjesme, i to ponajviše: *Opomenu, Pjesnike i Hercegovinu (Ja koracam...)*. Usp. J. Šimić, n. dj., str. 111–112.

cepciju njegovih pjesama u hrvatskim srednjim školama od 1975. do 1990.,¹¹¹ potrebno je pridodati i utjecaj različitih književnih manifestacija u njegovu čast. Primjerice, „Šimićevih susreta” (u Drinovcima i Grudama) iako su od 1972. do 1988. bili pod vrlo strogim Udbinim nadzorom (poznatim iz doba Agitpropa),¹¹² nepropustljivim izborom sudionika prema komunističkim načelima „jugoslavenskoga bratstva i jedinstva”.¹¹³

Unatoč tome je do 1990. više od pedeset glumica i glumaca interpretiralo Šimićeve pjesme u Drinovcima i Grudama. Koliko je to utjecalo na recepciju njegovih pjesama u hrvatskim školama (gimnazijama i ostalim srednjim školama te usmjerenom obrazovanju), procijenit će se nakon sustavnih znanstvenih istraživanja koja će vjerojatno nailaziti na velike zapreke zbog vremenskog odmaka. Može se, među ostalim, sigurno ustvrditi na temelju povijesne dokumentacije da ni jedni „Šimićevi susreti” nisu prošli bez recitala njegovih pjesama.¹¹⁴ Novinskim, radijskim i televizijskim izvješćima te filmovima o toj književnoj manifestaciji ostvarivana je njegova velika popularnost ne samo među učenicima u usmjerenom obrazovanju nego i među mnogima koji su poodavno napustili školske klupe.

Iako je A. B. Šimić bio priznat i vrlo popularan hrvatski pjesnik, prema svjedočenju anketiranih profesorica i profesora nisu se usuđivali zbog straha od prosvjetnih savjetnika (zapravo inspektora!) izravno uključivati u nastavu njegova djela koja nisu bila zastupljena u Rosandićevu i Šicelovu udžbeniku, ali mogli su bez posljedica, primjerice, tijekom cijeloga polugodišta interpretirati Krležina književna djela, a nitko im ne bi prigovorio.

Nepoželjne su u nekim srednjim školama bile pojedine Šimićeve pjesme s religioznim i zavičajnim motivima (primjerice: *Žeteoci*, *Na povratku kući*, *Blagoslov žita*, *Pobožna pjesma*, *Plavokosi suton*, *Hercegovina (Pod zvijezdama...)*, *Pjesma jednom brijegu* i drugima), ali i pjesme bez zavičajnih motiva: *Molitva na putu*, *Žene s jednim srcem*, *Moja preo-*

---

¹¹¹ Na tim su svečanim skupovima sudjelovali mnogi književnici, profesori književnosti, ali i mnoštvo zainteresiranih intelektualaca i drugih. Svečano su uručivane nagrade pjesnicima i književnim kritičarima. Usp. *Životvorno sunce. Šimićevi susreti* (zbornik), Odbor Šimićevih susreta, Grude, 1981., str. 39–42.

¹¹² Usp. Tatjana Šarić, „Djelovanje Agitpropa prema književnom radu i izdavaštvu u NRH, 1945–1952.”, *Radovi – Zavod za hrvatsku povijest*, Zagreb, 2010., 42, str. 387–424.; Marin Franičević, *Pisci i problemi*, Zagreb, 1948.

¹¹³ Bio je uskraćivan poziv (zabranjen dolazak!) njegovu bratu Jerku Šimiću i rodbini iz Zagreba od 1972. do 1988.

¹¹⁴ Usp. *Životvorno sunce...*, n. dj., str. 39–42.

braženja, *Opomena* i druge koje su s ostalim njegovim pjesmama iz *Preobraženja* zbog izostavljanja interpunkcije te slobodnih stihova,¹¹⁵ bile nerijetko predmet podrugivanja slabo naobraženih profesora i „književnih kritičara”, tj. onih koji nisu prepoznavali „istinsku, izvornu i čistu riječ jedne nove poezije u stihovima”, kako je tvrdila Vesna Krmpotić.¹¹⁶

* * *

Antun Branko Šimić nije postao popularan samo u Hrvatskoj nego i u ostalim republikama bivše savezne države koja se približavala raspadu u 1980-im godinama. U Srbiji su ga pokušavali prisvojiti kao svoga pjesnika u skladu s dobro poznatim velikosrpskim tvrdnjama, osobito kad su ga slavili kao velikog pjesnika.¹¹⁷ Tek u 1970-im godinama u bosanskohercegovačkim srednjim školama njegovo književno djelo bilo je pomalo zastupljeno ili spominjano, a u 1980-im poklanjala mu se značajna pozornost.¹¹⁸ Sveučilišni profesor Jože Lipnik iz Maribora potkrijepio je nedvojbenim dokazima svoje tvrdnje na Međunarodnome znanstvenom skupu o hrvatskome književniku Antunu Branku Šimiću u Drinovicima (2008.) da je u Sloveniji postojao velik interes za Šimićeve pjesme sve do početka 1990-ih.¹¹⁹ Istraživanje sveučilišnog profesora Mazlloma Kumnovre rezultiralo je činjenicama da su mladi Albanci u Autonomnoj Pokrajini Kosovu svrhovito interpretirali i uspješno recipirali Šimićeve pjesme prema izvrsnim Mekulijevim prijevodima na albanski jezik.¹²⁰ Kako tvrde profesori književnosti i bivši srednjoškolci, književno djelo A. B. Šimića bilo je u 1970-im i 1980-im godinama zastupljeno u Crnoj Gori¹²¹ i Makedoniji.¹²²

¹¹⁵ Usp. V. Žmegač, n. dj. „O lirici A. B. Šimića...”, str. 97–109.

¹¹⁶ Vesna Krmpotić, „Antun Branko Šimić”, u: Antun Branko Šimić, *Pjesme i eseji*, Matica hrvatska, Zagreb, 1964., str. 159.

¹¹⁷ Usp. Milovan Danojlić, „Opomena Antuna Branka Šimića”, u: *Preobraženja. Slobodni stihovi – pesme o telu*, Beograd, 1981., str. 5–14.

¹¹⁸ Prema svjedočanstvima profesorica i profesora te srednjoškolki i srednjoškolaca iz bosanskohercegovačkih centara usmjerenog obrazovanja.

¹¹⁹ Usp. Jože Lipnik, „Recepcija književnoga djela Antuna Branka Šimića u Sloveniji (1954 – 2008)”, u: *Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa o hrvatskom književniku Antunu Branku Šimiću*, Drinovci, 2008., str. 37–54.

¹²⁰ Usp. Mazllom Kumnova, „Antun Branko Šimić kod Albanaca”, u: *Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa o hrvatskom književniku Antunu Branku Šimiću*, Drinovci, 2008., str. 107–120.

¹²¹ Prema svjedočanstvima srednjoškolki i srednjoškolaca iz tadašnjih crnogorskih centara usmjerenog obrazovanja.

¹²² Prema svjedočanstvima prof. dr. sc. Venka Andonovskog na Međunarodnome znanstvenom skupu o hrvatskom književniku Antunu Branku Šimiću u Drinovicima 5. i 6. rujna 2008.

PREGLED I RASPRAVA: III. DIO **(jesen 1990. – ljeto 1995.)**

Početak školske godine 1990./1991. bio je u znaku kidanja svih veza Republike Hrvatske s dotadašnjim jugoslavenskim republikama i pokrajinama. Ubrzo su obnovljene mnoge gimnazije, a glomazni centri usmjerenog obrazovanja rascjepkani su na nekoliko škola, gimnazija i strukovnih srednjih škola. Iz mjesečnih i godišnjih planova nastave književnosti isključene su „književnosti jugoslavenskih naroda i narodnosti“, ali postojali su značajni otpori u nekim hrvatskim krajevima gdje su hrvatski jezik i književnost predavali profesori srpske narodnosti, ali i pojedini profesori hrvatske narodnosti koji su vjerovali u budućnost Jugoslavije.

Isključivanjem iz planova „književnosti jugoslavenskih naroda i narodnosti“ široko je otvoren prostor za književno djelo A. B. Šimića i druge hrvatske pisce u hrvatskim gimnazijama i strukovnim školama. Postojeći udžbenici književnosti nisu bili prikladni za pojedine gimnazijske razrede, ponajviše je nedostajala čitanka za četvrti razred gimnazija i strukovnih škola. Naime, glavnina tradicionalnoga gradiva (književnosti 20. stoljeća) bila je u usmjerenom obrazovanju prebačena u treći razred.¹²³

Iako su nakon obnove gimnazija i srednjih strukovnih škola u Republici Hrvatskoj hitno trebali novi udžbenici za nastavni predmet Hrvatski jezik, sve do travnja 1991. profesori i učenici služili su se onima koji su bili namijenjeni usmjerenom obrazovanju. Prvi se pojavio Rosandićev i Šicelov udžbenik *Književnost 1, čitanka s pregledom književnosti* (Školska knjiga, Zagreb, 1991.).¹²⁴ U skladu s očekivanjem nije više bilo književnosti „jugoslavenskih naroda i narodnosti“ ni u „Pristupu umjetničkom djelu“,¹²⁵ prvom dijelu udžbenika. U drugom dijelu nakon dvostraničnih „Početaka pismenosti“ predstavljena je opsežno „hrvatska srednjovjekovna književnost“, „hrvatska renesansna književnost“, „hrvatska književnost baroka“ i „hrvatska književnost prosvjetiteljstva“.¹²⁶ U

---

¹²³ D. Rosandić – M. Šicel, n. dj. *Književnost i scenska umjetnost 3*, 1987. i D. Rosandić – M. Šicel – R. Kajić, n. dj. *Književnost, scenska i filmska umjetnost 3*, 1988.

¹²⁴ Dragutin Rosandić – Miroslav Šicel, *Književnost 1, čitanka s pregledom književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 1991.

¹²⁵ Isto, str. 5–70.

¹²⁶ Isto, str. 57–165.

trećem dijelu udžbenika „Književnost drugih naroda”¹²⁷ predstavljena je „antika”, „srednjovjekovna književnost drugih naroda”, „humanizam i renesansa u drugim naroda”, „od renesanse prema baroku” i „klasicizam i prosvjetiteljstvo u drugim naroda”,¹²⁸ tj. predstavljena su antologijska djela iz svjetske književnosti iz tih umjetničkih razdoblja.

U prvom poglavlju „Lirika” (prvoga dijela toga udžbenika) objavljena je kao prvi književni tekst Šimićeva pjesma *Pjesnici*.¹²⁹ Time nije najavljena samo svrhovitost uključivanja takve pjesme na početak prvog udžbenika književnosti u hrvatskim gimnazijama i srednjim školama nakon njihove obnove nego i novo doba njegova isticanja kao jednoga od najboljih hrvatskih pjesnika. Moglo bi se ustvrditi da je Antunu Branku Šimiću pripala posebna čast.

Ipak, dogodio se i jedan propust u predstavljanju te pjesme. Naime, pjesma ima tri strofe, a u tom udžbeniku ima dvije strofe.¹³⁰ Prvi stih *Pjesnici su čuđenje u svijetu* posebna je strofa (jednostih, monostih). Profesori su učenike poticali na razdvajanje olovkom prvih dviju strofa, stoga i nije bilo teškoća u cjelovitom doživljavanju i razumijevanju pjesme.¹³¹

„Interpretacija” počinje pitanjem „Kojim je riječima određena posebnost pjesnika?”, a zatim slijedi pitanje: „Tko su pjesnici?”¹³² Iako se pjesma čini jednostavnom, kratkom, nedvojbeno ta pitanja potiču učenike na zanimljiv razgovor o pjesnicima. Zagrebački gimnazijski profesori potvrdili su da su njihovi učenici bili jako motivirani za interpretaciju te pjesme. Osobito je prvi stih bio pamćen i ponavljan u različitim prigodama, ali ne samo među Hrvatima nego i u zemljama u kojima je ta pjesma prevedena.

Slijedio je zadatak u okviru interpretacije prema jednom ulomku Šimićeva eseja:

„Povežite tumačenje pjesme sa sljedećim mislima:

Umjetnik je čovjek u kojem je jače razvijen opći čovječji stvaralački nagon, koji se očituje u formama. Naravno da umjetnik kao čovjek, živeći u

¹²⁷ Pod pojmom „književnost drugih naroda” podrazumijevaju se izabrana antologijska djela iz svjetske književnosti.

¹²⁸ D. Rosandić – M. Šicel, n. dj., str. 167–229.

¹²⁹ Isto, str. 7.

¹³⁰ Isto.

¹³¹ Osobno iskustvo autorice ovoga preglednog rada.

¹³² D. Rosandić – M. Šicel, n. dj., str. 7.

ljudskoj zajednici, ima različite sudbine, već prema vremenu i narodu u kojem živi. (A. B. Šimić)¹³³

Premda su ponuđene samo dvije rečenice, dovoljno je smjernica za razgovor o umjetnicima kao ljudima koji imaju „jače razvijen opći čovječiji stvaralački nagon”.¹³⁴ Međutim, „umjetnik kao čovjek, živeći u ljudskoj zajednici, ima različite sudbine” ovisno o „vremenu i narodu u kojem živi”.¹³⁵ Učenici su obično komentirali tu rečenicu kao Šimićeve kritiku društva u kojem nije bilo razumijevanja za njegovo umjetničko stvaralaštvo.

U „interpretaciji” su pridodali i ulomak Matoševih „razmišljanja” nakon kojih tvrdi da „pjesnik nije čovjek samo duboka osjećanja i velike fantazije; nije svak pjesnik tko je poetičan” jer „pjesnik je samo onaj tko posjeduje superiornu moć riječi i izraza”.¹³⁶ Učenicima su zasigurno bile poticajne Matoševe dojmljive tvrdnje koje zapravo sažimaju i hrvatsku povijest što ih je moglo motivirati na odličnu raspravu:

„Oni bijahu najčistiji i često jedini nosioci narodne misli. Pod turskim jarmom i mletačkim igom prebijahu se od kamena do kamena, od nemila do nedraga, nepismeni, slijepi i nemoćni, stvarajući pozivom za krst časni i slobodu zlatnu ljutog uskoka i gorskog hajduka. Od Kačića do Preradovića, od Gundulića, prvog simboličara slobode (u 'Dubravci'), pa do Šenoe i Botića, vodi sve naše pjesnike ista misao: misao slobode. (A. G. Matoš)¹³⁷”

Rosandićevo i Šicelovo uvođenje srednjoškolaca u „liriku” Šimićevom pjesmom *Pjesnici*, Šimićevim i Matoševim mislima o umjetnicima te osobito o pjesnicima, zaslužuje posebne pohvale. Tijekom prelistavanja europskih srednjoškolskih udžbenika nije bilo lako naći takve uspješne pristupe umjetničkom djelu, književnosti i lirici.

U vremenu kad je vladala poprilična zbuđenost u gimnazijskoj i ostaloj srednjoškolskoj nastavi književnosti pojavio se Rosandićev i Šicelov udžbenik *Književnost 3, čitanka s pregledom književnosti*, Školska

---

¹³³ Isto.

¹³⁴ Isto.

¹³⁵ Isto.

¹³⁶ Isto.

¹³⁷ Isto.

knjiga, Zagreb, 1992.¹³⁸ Namijenjen je bio trećem razredu gimnazija i četverogodišnjih strukovnih škola.¹³⁹

U okviru poglavlja „Hrvatska književnost od moderne prema suvremenoj književnosti” A. B. Šimić je zastupljen pjesmama *Ljubav* i *Hercegovina (Ja koracam...)*.¹⁴⁰ „Interpretacija” uz pjesmu *Ljubav* počinje pitanjem: „Što je posebno, specifično, u Šimićeve pristupu toj često korištenoj temi u pjesništvu?” Slijedi zatim novo pitanje: „U čemu vidite ekspresionističke elemente u ovoj pjesmi?” te zadatci koji su usmjereni na određivanje funkcije „forme” prema njegovu tekstu „O muzici forma”.¹⁴¹ U završnici poprilično skromne „interpretacije” nalaze se pitanja o „posebnosti Šimićeve pjesničkog govora”, njegovu stvaranju „metaforičnih izraza”, značajkama njegova „stih” te razlikama „stih” njegove „poezije od stihova pjesnika moderne”.¹⁴² Nakon tvrdnje da je A. B. Šimić „afirmirao” slobodan stih, na kraju je naveden ulomak iz njegova teksta „Tehnika pjesme” u kojem je obrazlagao kakvu „prednost pred vezanim stihom” ima slobodni stih.¹⁴³

U pjesmi *Hercegovina (Ja koracam...)* dvije su tiskarske pogriješke. U izvorniku je lokalizam „koracam”, a u udžbeniku je „koračam”.¹⁴⁴ Druga i treća strofa su pogriješno sastavljene. Treća je trebala početi stihom „I što god bliže stižem sve glasnije viču”.¹⁴⁵ Takve su „sitnice” iznimno važne u interpretaciji i recepciji te Šimićeve pjesme kao i ostalih njegovih pjesama.

„Interpretacija” pjesme *Hercegovina (Ja koracam...)* gotovo je u potpunosti preuzeta iz Rosandićevih i Šicelovih interpretacija te pjesme u

¹³⁸ Dragutin Rosandić – Miroslav Šicel, *Književnost 3, čitanka s pregledom književnosti*, Školska knjiga, Zagreb, 1992.

¹³⁹ Također godine 1992. tiskana je čitanka *Književnost 4* (Školska knjiga, Zagreb, 1992.) koju su Dragutin Rosandić i Miroslav Šicel namijenili učenicima četvrtoga razreda gimnazije i četverogodišnjih strukovnih škola koji su u trećem razredu interpretirali hrvatska književna djela iz prve polovice 20. stoljeća, a među njima i Šimićeve pjesme. Vjerojatno je to razlog što u tom udžbeniku nije predstavljena ni jedna njegova pjesma. Esejom *Suvremeni kritik* kao književni kritičar predstavljen je njegov brat Stanislav Šimić. A. B. Šimić je apostrofiran kao istaknuti hrvatski pjesnik i kritičar u tekstu koji je uglavnom preuzet iz čitanke: Dragutin Rosandić – Miroslav Šicel – Rasima Kajić, *Književnost, scenska i filmska umjetnost 3*, Školska knjiga, Zagreb, 1990.

¹⁴⁰ Isto, str. 9–12.

¹⁴¹ Vjerojatno uredničkom pogriješkom u tu su „interpretaciju” ubačeni komentari Jakoba Lovrenčića o Petrici Kerempuhu te pitanja: „Koje osobine ima Krležin Kerempuh? O čemu i kako on govori?” Isto, str. 10.

¹⁴² Isto, str. 9–10.

¹⁴³ Isto, str. 10.

¹⁴⁴ Isto, str. 11.

¹⁴⁵ Isto.

udžbeniku *Čitanka s pregledom književnosti za IV. razred srednjih škola* koja je već naprijed predstavljena. Ipak, posebnu pozornost nakon objašnjavanja ekspresionističkih značajki prema spomenutom Žmegačevu tekstu zaslužuje završni zadatak: „Pročitajte pjesme *Veče i ja, Podne i bolesnik* i ustanovite koje se boje javljaju u tekstu i kakvo je njihovo značenje.”¹⁴⁶ Prema riječima profesorica hrvatskoga jezika i književnosti Šimićeva pjesma *Hercegovina (Ja koracam...)* onodobno je bila (barem u njihovim školskim razredima) zanimljivo interpretirana i recipirana kao antologijska pjesma.

U okviru sažetka „Hrvatska književnost od moderne prema suvremenoj književnosti”,¹⁴⁷ ponovljenog teksta iz prethodnih udžbenika, A. B. Šimić je predstavljen kao „najizrazitiji ekspresionist u hrvatskoj književnosti”.¹⁴⁸ Svrhovito je navesti još jedan kratki ulomak iz toga sažetka:

„Za razliku od Donadinija, koji u svom djelu ostaje pretežno anarhični buntovnik, Šimić će u završnoj fazi svoga poetskog stvaralaštva, nakon poezije u kojoj je pokušao prodrijeti do dna ljudskog bitka, otkriti tajnu duše i osjetiti grč nesklada u životu, prijeći na motive socijalnog bunta, čime će se uključiti u onaj tok evropskog ekspresionizma koji se javio kao završna njegova faza, kada se izlaz iz postojećih društvenih stanja tražio u izravnoj optužbi vladajuće građanske strukture.”¹⁴⁹

Budući da je A. B. Šimić predstavljen na prvom mjestu u Rosandićevu i Šicelovu udžbeniku *Književnost 3* (Zagreb, 1992.), onodobni profesori hrvatskoga jezika i književnosti te nekadašnji učenici bez dvojbe ističu da su to doživljavali (u okviru udžbeničkog poglavlja „Hrvatska književnost od moderne prema suvremenoj književnosti”) kao posebno priznanje znamenitom pjesniku i kritičaru te njegovo uzdignuće na pije-destal ponajboljih hrvatskih književnika toga razdoblja.

* * *

Nedvojbeno se može ustvrditi da je tijekom Domovinskog rata u Hrvatskoj (1991. – 1995.) nastava književnosti izvođena prema izrazito promijenjenim prijeratnim nastavnim programima. Intenzivirana je škol-

¹⁴⁶ Isto.

¹⁴⁷ Isto, str. 87–96.

¹⁴⁸ Isto, str. 88.

¹⁴⁹ Isto, str. 89.

ska recepcija književnoga djela Antuna Branka Šimića. Budući da su izbačene iz hrvatskih nastavnih programa „književnosti jugoslavenskih naroda i narodnosti”, ostalo je dovoljno vremena u školskoj satnici za cjelovitiji pristup njegovu književnom djelu.

Veliku su popularnost u tom razdoblju imale obje pjesme pod naslovom *Hercegovina*, *Pjesma jednom brijegu*, *Molitva na putu* itd. Zemljopisni pojam Hercegovina mnogima tada nije više bio „nesimpatičan”. Naime, Hercegovci su kao hrabri hrvatski branitelji (od Vukovara do Konavala) bili vrlo popularni diljem Hrvatske. To je potrebno istaknuti jer još u 1980-im godinama, kako su istaknuli relevantni svjedoci, Šimićev rodni kraj ponegdje je bio zapreka recepciji njegova književnog djela.

* * *

Nekoliko dana prije oslobodilačke „Oluje” objavljeni su 1. kolovoza 1995. uvodno apostrofirani nastavni programi nakon višemjesečne pripreme.¹⁵⁰ U nastavnom programu *Hrvatski jezik za gimnazije* osam je Šimićevih pjesama predviđeno za školsku interpretaciju u četvrtom razredu: *Pjesnici*, *Moja preobraženja*, *Hercegovina (Pod zvijezdama...)*, *Povratak*, *Smrt i ja*, *Smrt*, *Ručak siromaha* i *Opomena*.¹⁵¹ Postale su obvezne interpretacije tih pjesama u nastavi od jeseni 1995., a morale su biti zastupljene u udžbenicima književnosti za koje je onodobno raspisan natječaj.

U nastavnom programu *Hrvatski jezik za četverogodišnje strukovne škole (sa satnicom: I. razred – 4 sata, II. razred – 4 sata, III. razred – 3 sata, IV. razred – 3 sata)* predviđena je u prvom razredu u „Pristupu književnosti” Šimićeva *Opomena* kao misaona pjesma,¹⁵² a u četvrtom razredu u okviru „Ekspresionizma” predviđene su Šimićeve pjesme: *Pjesnici*, *Moja preobraženja*, *Hercegovina (Pod zvijezdama...)*, *Povratak*, *Smrt i ja* i *Ručak siromaha*.¹⁵³

Nastavni program *Hrvatski jezik za četverogodišnje strukovne škole (sa satnicom: I. razred – 3 sata, II. razred – 3 sata, III. razred – 3 sata, IV. razred – 3 sata)* u četvrtom razredu propisuje Šimićeve pjesme: *Pjesnici*, *Moja preobraženja*, *Hercegovina (Pod zvijezdama...)*, *Povratak*, *Smrt i*

¹⁵⁰ N. dj. *Nastavni planovi srednjih škola. Nastavni programi za hrvatski jezik...*

¹⁵¹ Isto, str. 158.

¹⁵² Isto, str. 180.

¹⁵³ Isto, str. 185.

ja i *Ručak siromaha*,¹⁵⁴ a Nastavni program *Hrvatski jezik za trogodišnje strukovne škole* predviđa tri Šimićeve pjesme: *Hercegovina (Pod zvijezdama...)*, *Smrt i ja* i *Ručak siromaha*.¹⁵⁵

ZAKLJUČCI

Izdvojeno je ovdje nekoliko zaključaka koji su nastali na sintezi istraživanja školske recepcije Šimićeve književnog djela u gimnazijama i ostalim srednjim školama te centrima za usmjereno obrazovanje u razdoblju od jeseni 1975. do ljeta 1990. te od jeseni 1990. do ljeta 1995. u gimnazijama i ostalim srednjim školama. Unatoč moderniziranim udžbenicima koji su poticali suvremene pristupe srednjoškolskoj nastavi književnosti i uglavnom uspješnoj nastavnoj praksi, nerijetko su bile prisutne i tradicionalne nespretnosti u pristupu njegovim avangardnim pjesmama, osobito onima iz zbirke *Preobraženja*. Međutim, ukupno gledajući na školsku recepciju književnoga djela Antuna Branka Šimića u tome razdoblju, može se bez prijepora tvrditi da je na kraju podignuta na visoku razinu i utjecala na njegovu popularnost i ugled jednoga od najboljih hrvatskih pjesnika u 20. stoljeću.

Pojedine Šimićeve avangardne pjesme nisu od 1975. do 1990. mogle biti predstavljene u čitankama (udžbenicima), zato što njegove stihove nije bilo moguće ideološki prilagođivati neknjiževnim namjerama. Zapostavljenost njegovih pjesama s motivima iz zavičajnog prostora imala je u razdoblju od 1970. do 1990. duboke neknjiževne korijene u specifičnome političkom odnosu jugokomunističke vlasti prema njegovoj rodnoj Hercegovini što zaslužuje posebnu pozornost povjesničara, sociologa i geografa, ali i psihologa.

Autori udžbenika vrlo su uspješno promicali njegove avangardne pjesme i kritike te obrazlagali povijesnu prekretnicu koju je njegovo književno djelo donijelo hrvatskoj književnosti, stoga su ga kao iznimnu književnu osobnost visoko uzdigli u predavljanju „hrvatske književnosti od moderne prema suvremenoj književnosti”.¹⁵⁶

---

¹⁵⁴ Isto, str. 191.

¹⁵⁵ Isto, str. 197.

¹⁵⁶ D. Rosandić – M. Šicel, n. dj., str. 9. i str. 87–96.

LITERATURA I DRUGI IZVORI:

- Barbarić, Mladen: „Sjećanja na Antuna Branka Šimića”, *Kršni zavičaj*, Drinovci, 1971., 2, str. 20–22.
- Ćorić, Šimun Šito: *Hercegovci Hrvati Hercegovine*, Zagreb, 1995.
- Danojlić, Milovan: „Opomena Antuna Branka Šimića”, u: Antun Branko Šimić, *Preobraženja. Slobodni stihovi – pesme o telu*, Beograd, 1981., str. 5–14.
- Franičević, Marin: *Pisci i problemi*, Zagreb, 1948.
- Kisić, Čedo – Luka Pavlović (prir.): *Krleža u školi*, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, 1973.
- Krmpotić, Vesna: „Antun Branko Šimić”, u: Antun Branko Šimić, *Pjesme i eseji*, Matica hrvatska, Zagreb, 1964., str. 155–162.
- Kumnova, Mazllo: „Antun Branko Šimić kod Albanaca”, u: *Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa o hrvatskom književniku Antunu Branku Šimiću*, Matica hrvatska Grude, Drinovci, 2008., str. 107–120.
- Lipnik, Jože: „Recepcija književnoga djela Antuna Branka Šimića u Sloveniji (1954 – 2008)”, u: *Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa o hrvatskom književniku Antunu Branku Šimiću*, Matica hrvatska Grude, Drinovci, 2008., str. 37–54.
- Marić, Ante: *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, Hercegovska franjevačka provincija BDM: Franjevačka knjižnica, Mostar, 2011.
- *Nastavni planovi srednjih škola. Nastavni programi za hrvatski jezik, povijest i etiku u srednjim školama*, Zagreb, 1995.
- Nemeth-Jajić, Jadranka: „Antun Branko Šimić – poticaj učeničkom pisanju”, u: *Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa o hrvatskom književniku Antunu Branku Šimiću*, Drinovci, 2008., str. 345–360.
- Nemeth-Jajić, Jadranka: „Recepcija pjesništva A. B. Šimića u nastavi hrvatskoga jezika”, u: *4. kijeovski književni susreti (Posvećeni Antunu Branku Šimiću): Zbornik radova i pjesama*, Kijevo, 2005., str. 123–139.
- Nikić, Andrija: *Hercegovski franjevački mučenici: 1524-1945*, Mostar, 1992.
- Pandžić, Mila: „Antun Branko Šimić o dječjoj književnosti”, u: *Zlatni danci 14 – suvremena dječja književnost II: zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa*, Osijek, 2013., str. 7–21.

- Pandžić, Mila: „Hercegovina u pjesmama Antuna Branka Šimića (pogovor)”, u: Antun Branko Šimić, *Hercegovina*, Split, 2012., str. 69–82.
- Pandžić, Mila: „Interpretacija i recepcija Šimićevih pjesama *Pjesnici i Opomena* u gimnaziji (1920. – 1960.)”, *Hrvatski*, 2012., 1, str. 19–44.
- Pandžić, Mila: „Interpretacija i recepcija Šimićevih pjesama *Pjesnici i Opomena* u gimnaziji (1961. – 1975.)”, *Hrvatski*, 2013., 2, str. 87–116.
- Pandžić, Mila: „Osnovnoškolska recepcija pjesama Antuna Branka Šimića”, u: *Zlatni danci 15 – dječje pjesništvo: zbornik radova s međunarodnoga znanstvenoga skupa*, Osijek, 2014., str. 93–115.
- Pandžić, Mila: „Predgovor”, u: Antun Branko Šimić, *Rane pjesme*, Split, 2011., str. 5–7.
- Pandžić, Mila: „Zavičaj u prozi Antuna Branka Šimića”, *Susreti 6*, Grude, 2012., str. 157–164.
- Pandžić, Mila: „Zavičaj u *Ranim pjesmama* Antuna Branka Šimića (pogovor)”, u: Antun Branko Šimić, *Rane pjesme*, Redak, Split, 2011., str. 91–105.
- Pandžić, Mila: „Zavičajni govor u *Ranim pjesmama* Antuna Branka Šimića”, *Matica hrvatska Grude, Susreti 5*, Grude, 2011., str. 183–203.
- Pandžić, Vlado (ur.): *Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa o hrvatskom književniku Antunu Branku Šimiću*, Drinovci, 2008.
- Pandžić, Vlado: *Kijevske rasprave o hrvatskim književnicima*, Redak, Split, 2011.
- Pandžić, Vlado: *Putovima školske recepcije književnosti*, Profil, Zagreb, 2001.
- Pandžić, Vlado: *Razgovori s profesorima (nastavnicima) književnosti, prosvjetnim savjetnicima i urednicima knjiga o A. B. Šimiću* (rukopis: 1960. – 2010.), Sovići – Široki Brijeg – Mostar – Sarajevo – Zagreb, 2010.
- Pandžić, Vlado: *Recepcija djela braće Šimića: Antuna Branka i Stanislava Stanka*, Redak, Split, 2011.
- Pieniążek-Marković, Krystyna: „Krajolici, putovi, mjesta, vrijeme – neki vidovi Šimićeve prostorne imaginacije u *Preobraženjima*”, *Zbornik radova s Međunarodnoga znanstvenog skupa o hrvatskom književniku Antunu Branku Šimiću*, *Matica hrvatska Grude, Drinovci*, 2008., str. 431–450.
- Pranjić, Krunoslav: „S Krležom – konflikt (?!)”, *Republika*, 1973., 6, str. 617–621.

- Rosandić, Dragutin – Šicel, Miroslav – Kajić, Rasima: *Književnost, scenska i filmska umjetnost 1, čitanka s pregledom književnosti za I. razred srednjeg usmjerenog obrazovanja*, Školska knjiga, Zagreb, I. izdanje 1985., II. izd. 1986., III. izd. 1987., IV. dopunjeno i prerađeno izd. 1988., V. izd. 1989., VI. izd. 1990.
- Rosandić, Dragutin – Šicel, Miroslav – Kajić, Rasima: *Književnost, scenska i filmska umjetnost 3, čitanka s pregledom književnosti za III. razred usmjerenog obrazovanja*, Školska knjiga, Zagreb, I. izdanje 1988., II. izd. 1989., III. izd. 1990.
- Rosandić, Dragutin – Šicel, Miroslav: *Književnost 4, čitanka, udžbenik za srednju školu*, Školska knjiga, Zagreb, I. izdanje 1980., II. izdanje 1981., III. izd. 1982., IV. izd. 1983., V. izd. 1984., VI. izd. 1985., VII. izd. 1986., VIII. izd. 1987.
- Rosandić, Dragutin – Šicel, Miroslav: *Čitanka s pregledom književnosti III*, Školska knjiga, Zagreb, 1973.
- Rosandić, Dragutin – Šicel, Miroslav: *Čitanka s pregledom književnosti za IV. razred srednjih škola*, Školska knjiga, Zagreb, 1974.
- Rosandić, Dragutin – Šicel, Miroslav: *Čitanka s pregledom književnosti 1, za I. razred srednjih škola*, Školska knjiga, Zagreb, I. izdanje 1975., II. izdanje 1976., III. izdanje 1977., IV. izdanje 1978.
- Rosandić, Dragutin – Šicel, Miroslav: *Čitanka s pregledom književnosti IV, za IV. razred srednjih škola*, Školska knjiga, Zagreb, I. izdanje 1974., II. izdanje 1975., III. izdanje 1977., IV. izdanje 1978.
- Rosandić, Dragutin – Šicel, Miroslav: *Čitanka s pregledom književnosti 1, za I. razred srednjih škola*, Školska knjiga, Zagreb, I. izdanje 1975., II. izdanje 1976., III. izdanje 1977., IV. izdanje 1978.
- Rosandić, Dragutin – Šicel, Miroslav: *Književnost 1, čitanka s pregledom književnosti, udžbenik za srednju školu*, Školska knjiga, Zagreb, I. izdanje 1979., II. izd. 1981., III. izd. 1982., IV. izd. 1983., V. izd. 1984.
- Rosandić, Dragutin – Šicel, Miroslav: *Književnost 3, čitanka s pregledom književnosti, 2. izmijenjeno izdanje*, Školska knjiga, Zagreb, 1992.
- Rosandić, Dragutin – Šicel, Miroslav: *Književnost 4, čitanka*, Školska knjiga, Zagreb, 1992.
- Rosandić, Dragutin – Šicel, Miroslav: *Književnost 4, čitanka, udžbenik za srednju školu*, Školska knjiga, Zagreb, I. izdanje 1980., II. izdanje 1981., III. izd. 1982., IV. izd. 1983., V. izd. 1984., VI. izd. 1985., VII. izd. 1986., VIII. izd. 1987.

- Rosandić, Dragutin – Šicel, Miroslav: *Književnost i scenska umjetnost 4, čitanka*, Školska knjiga, Zagreb, 1991.
- Rosandić, Dragutin – Šicel, Miroslav: *Čitanka s pregledom književnosti za IV. razred srednjih škola*, Školska knjiga, Zagreb, Zagreb, 1974.
- Rosandić, Dragutin: *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*, Školska knjiga, Zagreb, Zagreb, 1986.
- Svilokos, Bogdan: „O nekim pitanjima reforme gimnazije”, *Pedagoški rad*, 1974., 5-6, str. 200–213.
- Šarić, Tatjana: „Djelovanje Agitpropa prema književnom radu i izdavaštvu u NRH, 1945–1952.”, *Radovi – Zavod za hrvatsku povijest*, Zagreb, 2010., 42, str. 387–424.
- Šegvić, Kerubin: „Antun Branko Šimić: Izabrane pjesme”, *Hrvatska smotra*, 1933., 8-9, str. 269.
- Šešelj, Stjepan: „Antun Branko Šimić – I smrt će biti sasma nešto ljudsko (dokumentarno-igrana radiodrama)”, u: *Zbornik radova i pjesama, 4. kijevski književni susreti (Posvećeno Antunu Branku Šimiću)*, Kijev, 2005., str. 207–232.
- Šimić, Antun Branko: *Rane pjesme* (ur. M. Pandžić), Split, 2011.
- Šimić, Antun Branko: *Sabrana djela. Knjiga treća. Proza II* (ur. S. Šimić), Zagreb, 1960.
- Šimić, Jerko: *Sjećanja na moju braću hrvatske književnike* (rukopis, računalopis), Drinovci – Zagreb, 1962. – 1992.
- Šuvar, Stipe: „Aktualni zadaci u odgoju i obrazovanju”, *Pedagoški rad*, 1974., 1-2, str. 1–13.
- Šuvar, Stipe: *Škola i tvornica*, Školska knjiga, Zagreb, 1977.
- Šuvar, Stipe: *Vizija i stvarnost u socijalističkom preobražaju obrazovanja*, Pedagoški fakultet, Osijek, 1982.
- Vrgoč, Hrvoje: „Nastavni programi odgojno-obrazovnog usmjerenja srednjeg obrazovanja”, *Pedagoški rad*, 1977., 7-8, str. 365–371.
- Westphal, Bertrand: *La Géocritique mode d'emploi*, Limoges, 2000.
- Westphal, Bertrand: *La Géocritique. Réel, fiction, espace*, Pariz, 2007.
- Westphal, Bertrand: *Le Monde plausible. Espace, lieu, carte*, Pariz, 2011.
- *Životvorno sunce. Šimićeви susreti* (zbornik), Odbor Šimićevih susreta, Grude, 1981.
- Žmegač, Viktor: „O lirici Antuna Branka Šimića”, *Umjetnost riječi*, Zagreb, 1958., 3, str. 97–109.

SECONDARY SCHOOL RECEPTION OF ANTUN BRANKO ŠIMIĆ'S LITERARY WORK (1975–1995)

SUMMARY

This paper provides an overview of the secondary school reception of Antun Branko Šimić's literary work in a twenty-year period: from the fall of 1975 to the summer of 1995. The research was primarily focused on textbooks (reading books) and documentation of Croatian secondary schools, but also on a survey of former teachers of Croatian language and literature and secondary school students.

Keywords: Antun Branko Šimić, literary work, school, reception